

Raport de monitorizare

Elemente de propagandă, manipulare informațională și încălcare a normelor deontologiei jurnalistice în spațiul mediatic autohton

1 aprilie – 27 iunie 2018

Raportul de monitorizare este realizat de Centrul pentru Jurnalism Independent în calitate de partener în cadrul proiectului „Mass-media în sprijinul democrației, incluziunii și responsabilității în Moldova” (MEDIA-M), finanțat de USAID și implementat de Internews. Proiectul MEDIA-M își propune să promoveze dezvoltarea unei presei independente și profesioniste în Moldova, oferindu-le cetățenilor acces la o diversitate de perspective și contribuind la formarea unui sector media mai rezistent la presiuni politice și financiare.

INFORMAȚII GENERALE

În perioada 1 aprilie – 27 iunie 2018, Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) a monitorizat 12 instituții media – portaluri de știri și posturi TV – pentru a identifica dacă în materialele jurnalistice difuzate se conțin încălcări ale normelor deontologice și elemente de manipulare informațională. A fost analizat modul în care acestea reflectă evenimentele de interes public din domeniul politicii, economiei, politicii externe și altele, și dacă respectă normele profesionale și etice, precum verificarea informațiilor din câteva surse, pluralismul de opinii, asigurarea echilibrului în cazul știrilor conflictuale etc. Astfel, raportarea la Codul Deontologic și la lucrările științifice de referință a permis identificarea unor procedee și tehnici de manipulare informațională.

La baza analizei a fost pusă premisa că știrile sunt principalul produs mediatic din care oamenii se informează asupra actualităților în viața lor de zi cu zi. De aceea, indiferent de opiniile proprietarilor redacțiilor în chestiuni politice sau economice, știrile trebuie să conțină în exclusivitate fapte și nu opinii ale jurnaliștilor, trebuie scrise într-un limbaj neutru și accesibil, și să reflecte cât mai fidel realitatea, cu respectarea echilibrului surselor.

Scopul monitorizării:

Monitorizarea s-a făcut cu scopul de a stabili dacă mass-media, în abordarea subiectelor de interes public, respectă deontologia jurnalistică și nu folosește tehnici de manipulare. Mai cu seamă, am urmărit să identificăm greșelile comise de jurnaliști (cu intenție sau fără) la relatarea faptelor, astfel încât studiile de caz și rapoartele de monitorizare să aibă un rol instructiv. Un alt scop este să contribuim la sporirea vigilenței consumatorilor de presă față de riscurile informării din surse nesigure. Monitorizarea îi ajută pe consumatori să înțeleagă în ce moduri presa poate manipula și să poată distinge între un produs jurnalistic manipulator și altul care reflectă echidistant realitatea.

Criteriile de selectare a instituțiilor de presă monitorizate:

- Aria de acoperire – națională;
- Limba – română și rusă;
- Impactul – tirajul și auditoriul.

Audiovizual: Publika.md, Prime TV, Canal 2, Canal 3, Jurnal TV, Accent TV, NTV Moldova, RTR Moldova (buletinele de știri produse în Republica Moldova), TV Moldova 1.

Presa online: Noi.md, Sputnik.md, Deschide.md.

Metodologie:

Au fost selectate evenimentele din domeniile politic, economic și social de interes public major care au avut loc în perioada monitorizării și a fost analizată modalitatea în care aceste evenimente au fost reflectate în media. Au fost analizate limbajul și imaginile folosite de jurnaliști, modul de selectare a evenimentelor pentru reflectare, corectitudinea citării surselor și tonalitatea expunerii prin prisma Codului Deontologic al Jurnalistului¹, a ghidurilor și recomandărilor în domeniul presei responsabile și de calitate², dar și a noțiunilor de **manipulare** și **propagandă**, așa cum sunt definite acestea în Dicționarul de Sociologie³.

Manipularea este definită ca: „Acțiunea de a determina un actor social (persoană, grup, colectivitate) să gândească și să acționeze într-un mod compatibil cu interesele inițiatorului, iar nu cu interesele sale, prin utilizarea unor tehnici de persuasiune, care distorsionează intenționat adevărul, lăsând impresia libertății de gândire și de decizie. Spre deosebire de influența de tipul convingerii raționale, prin **manipulare** nu se urmărește înțelegerea mai corectă și mai profundă a situației, ci inculcarea unei înțelegeri convenabile, recurgându-se la inducerea în eroare cu argumente falsificate, cât și la apelul la palierele emoționale non-raționale”.

¹ Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova, http://consiliuldepresa.md/fileadmin/fisiere/documente/cod_d_rom.pdf

² Ghid de stil cu norme etice pentru jurnaliști, API, http://www.unicef.org/moldova/Ghid_Etica_Jurnalist_RO.pdf

³ Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu, Dicționar de Sociologie, București, 1998, p. 332., p. 457.

<http://vignette4.wikia.nocookie.net/nccmn/images/1/1c/Dictionar-de-Sociologie-Catalin-Zamfir-Lazar-Vlasceanu.pdf/revision/latest?cb=20150813042511&path-prefix=ro>

Propaganda: „Activitatea sistematică de transmitere, promovare sau răspândire a unor doctrine, teze sau idei de pe pozițiile unei anumite grupări sociale și ideologii, în scopul influențării, schimbării, formării unor concepții, atitudini, opinii, convingeri sau comportamente. Propaganda se realizează astfel încât să ducă la realizarea scopurilor și intereselor grupului pe care îl servește, neexistând o propagandă neutrală valoric sau obiectivă”.

Principalele subiecte monitorizate în perioada 1 aprilie 2018 – 27 iunie 2018 au fost:

- Condamnarea lui Chiril Lucinschi în prima instanță de judecată (4 aprilie 2018);
- Manifestațiile de 1 mai organizate de PSRM (1 mai 2018);
- 9 mai: Ziua Victoriei sau Ziua Europei? (9 mai 2018);
- Marșul „Fără Frică” (19 mai 2018);
- Turul doi al alegerilor locale noi pentru funcția de primar al municipiului Chișinău (3 iunie 2018) ;
- Protestul împotriva invalidării mandatului de primar a lui Andrei Năstase (24 iunie 2018).

I. TENDINȚE GENERALE.

Datele monitorizării relevă faptul că jurnaliștii de la unele instituții media monitorizate continuă să scrie știrile comițând abateri de la normele deontologice. Au fost identificate atât elemente caracteristice practicilor de propagandă și manipulare informațională, cât și încălcări ale Codului Deontologic al Jurnalistului:

Etichetarea – NTV Moldova (Manifestațiile de 1 mai organizate de PSRM); Sputnik.md (Marșul „Fără Frică”); Publika.md (Turul doi al alegerilor locale noi pentru funcția de primar al municipiului Chișinău).

Prezentarea selectivă a faptelor, opiniilor și declarațiilor – Jurnal TV (Manifestațiile de 1 mai organizate de PSRM); Accent TV (Manifestațiile de 1 mai organizate de PSRM; 9 mai: Ziua Victoriei sau Ziua Europei?; Turul doi al alegerilor locale noi pentru funcția de primar al municipiului Chișinău); RTR Moldova (9 mai: Ziua Victoriei sau Ziua Europei?).

Lipsa dreptului la replică – Aproape fiecare instituție media a făcut uz de această încălcare cel puțin o singură dată în știrile monitorizate;

Amestec dintre fapte și opinii – Toate instituțiile media au făcut uz de această încălcare;

Trimitere la surse imposibil de verificat – Accent TV (Manifestațiile de 1 mai organizate de PSRM; 9 mai: Ziua Victoriei sau Ziua Europei?).

Răspândirea unei informații sau declarații false – NTV Moldova (Condamnarea lui Chiril Lucinschi în prima instanță de judecată); Publika.md (Turul doi al alegerilor locale noi pentru funcția de primar al municipiului Chișinău); Accent TV (Turul doi al alegerilor locale noi pentru funcția de primar al municipiului Chișinău).

Generalizarea – Jurnal TV (Manifestațiile de 1 mai organizate de PSRM; Turul doi al alegerilor locale noi pentru funcția de primar al municipiului Chișinău); RTR Moldova (Manifestațiile de 1 mai organizate de PSRM; 9 mai: Ziua Victoriei sau Ziua Europei?); NTV Moldova (Manifestațiile de 1 mai organizate de PSRM; 9 mai: Ziua Victoriei sau Ziua Europei?); Publika.md (Turul doi al alegerilor locale noi pentru funcția de primar al municipiului Chișinău).

Ironia – Deschide.md (Manifestațiile de 1 mai organizate de PSRM); Prime TV (Turul doi al alegerilor locale noi pentru funcția de primar al municipiului Chișinău).

Sugestia – NTV Moldova (Manifestațiile de 1 mai organizate de PSRM); Prime TV (Turul doi al alegerilor locale noi pentru funcția de primar al municipiului Chișinău); Jurnal TV, Accent TV (Protestul împotriva invalidării mandatului de primar al lui Andrei Năstase).

Trunchierea declarațiilor și scoaterea acestora din context – Prime TV, Canal 2, Canal 3, Publika.md, NTV Moldova (Turul doi al alegerilor locale noi pentru funcția de primar al municipiului Chișinău); Publika.md (Protestul împotriva invalidării mandatului de primar al lui Andrei Năstase).

Tehnica dușmanului (intern și/sau extern) – Accent TV (9 mai: Ziua Victoriei sau Ziua Europei?; Marșul „Fără Frică”; Turul doi al alegerilor locale noi pentru funcția de primar al municipiului Chișinău); NTV Moldova (Manifestațiile de 1 mai organizate de PSRM; Marșul „Fără Frică”); Sputnik.md (Marșul „Fără Frică”), Accent TV, NTV Moldova, Publika.md (Protestul împotriva invalidării mandatului de primar al lui Andrei Năstase).

Tehnica informației prioritare – Deschide.md (Condamnarea lui Chiril Lucinschi în prima instanță de judecată); Noi.md (Condamnarea lui Chiril Lucinschi în prima instanță de judecată); Accent TV (Turul doi al alegerilor locale noi pentru funcția de primar al municipiului Chișinău); NTV Moldova (Protestul împotriva invalidării mandatului de primar al lui Andrei Năstase).

Tehnica țapului ispășitor – Canal 2 (Condamnarea lui Chiril Lucinschi în prima instanță de judecată).

Tehnica „mitul Salvatorului național” (sau „Mesia”) – Prime TV, Canal 2 (Turul doi al alegerilor locale noi pentru funcția de primar al municipiului Chișinău).

II. ANALIZA DATELOR.

Subiectul 1. Condamnarea lui Chiril Lucinschi în prima instanță de judecată

Context: La 4 aprilie fostul deputat Chiril Lucinschi a fost condamnat de prima instanță la 5 ani și 6 luni de închisoare într-un penitenciar de tip semi-închis, cu interdicția de a ocupa funcții publice pe o perioadă de 4 ani. La fel, instanța a admis solicitarea procurorilor privind confiscarea averii acestuia. Sentința nu a fost una definitivă și putea poate fi contestată. Chiril Lucinschi a fost reținut pe 25 mai 2017. El este învinuit în dosarul delapidărilor de la cele trei bănci neperformante și este acuzat de spălare de bani în proporții deosebit de mari.

Concluzie generală: Condamnarea lui Chiril Lucinschi în prima instanță a fost reflectată de toate cele 12 instituții media monitorizate. Unele din acestea s-au rezumat la includerea subiectului în rubrica „Știri pe scurt” (NTV Moldova), în timp ce altele au manifestat un interes mult mai mare, difuzând știrea prima în buletinele zilei (Jurnal TV, Prime TV). Principala abatere observată la mai multe instituții media este că au prezentat decizia instanței de fond ca pe una definitivă (Deschide.md, Moldova 1) sau doar pe finalul știrii au menționat că decizia poate fi contestată, ceea ce poate fi calificat drept încălcare a normelor deontologice și tentativă de manipulare a consumatorului media („tehnica informației prioritare”). Unele instituții media **au încercat să politizeze subiectul (Prime TV, Publika.md, Canal 2 și Canal 3)** accentuând insistent fosta apartenență politică a persoanei condamnate „fost deputat PLDM” („tehnica țapului ispășitor”).

Deschide.md a publicat o știre despre condamnarea lui Chiril Lucinschi în prima instanță de judecată, prezentând în detaliu informațiile cazului. Știrea a fost redată în mare parte neutru, fără elemente sau tehnici de propagandă specifice. Totuși, declarația sursei a fost transcrisă neglijent, cu erori gramaticale care îngreunează percepția mesajului pentru cititor, iar titlul succint menționează doar: „Chiril Lucinschi a fost condamnat”. Nici în titlu, nici în lead nu se spune că este decizia primei instanțe. Chiar dacă mai jos în text se precizează că „pedeapsa va fi pusă în aplicare după ce va emisă o sentință definitivă”, consumatorul media deja își făcuse concluzia – din titlu –, ceea ce poate fi catalogat drept **tehnica informației prioritare**.

În perioada 4 – 12 aprilie, **Noi.md** a publicat patru știri despre condamnarea în primă instanță a lui Lucinschi. De asemenea, instituția media a transmis online, în direct, ședința de judecată la care s-a pronunțat sentința. Din cele patru știri publicate în perioada de referință, doar două au fost produse proprii ale portalului, iar celelalte două au fost preluate de la alte instituții media (Publika.md, Agora.md). Informația a fost reflectată echidistant. În una din știrile proprii, **Noi.md** scrie despre detaliile ședinței de judecată. Ca și majoritatea altor instituții monitorizate, **Noi.md** a omis să menționeze din capul locului că decizia luată de instanța de fond nu este una definitivă (**tehnica informației prioritare**) și, doar la finalul știrii, instituția media a menționat că „...sentința este cu drept de apel”.

În perioada 15 martie – 5 aprilie, **Sputnik.md** a publicat trei știri despre procesul de judecată, precum și ședința de judecată la care s-a pronunțat sentința primei instanțe. În știrea din 15 martie („Chiril Lucinschi riscă să stea după gratii șase ani și jumătate”), **Sputnik.md** a utilizat **o imagine care nu corespunde normelor**

deontologice. Astfel, este prezentată o fotografie în care Chiril Lucinschi este surprins într-o ipostază nefavorabilă (cu limba scoasă afară), iar alăturarea imaginii și a informației din titlu creează un efect de **ironie**. De asemenea, jurnaliștii acestei instituții media au făcut uz de **amestecul faptelor cu opiniile**: „Apărătorii lui Chiril Lucinschi au declarat că au prezentat pe parcursul judecării cauzei probe care răstoarnă total învinuirea adusă de acuzatorul de stat clientului lor”. Totodată, în știrea de la sedința la care s-a dat citire sentinței emise de prima instanță, **Sputnik.md** nu a specificat din start că aceasta nu este una definitivă, rezumându-se pe final a aminti că: „Instanța a mai decis... plasarea acestuia sub control judiciar până la pronunțarea sentinței de către instanțele ierarhic superioare” (**tehnica informației prioritare**).

Postul public de televiziune **Moldova 1** a difuzat în „Mesager”-ul din 4 aprilie o știre despre condamnarea lui Chiril Lucinschi în prima instanță de judecată (50 de secunde). **Moldova 1** a admis:

1. **Amestecul faptelor cu opiniile.** Prezentatorul a menționat la începutul știrii: „Sentință pentru Chiril Lucinschi. Fostul deputat va sta mai mulți ani după gratii”. Până nu există o sentință definitivă, jurnalistul trebuie să respecte prezumția nevinovăției;
2. **Neacordarea dreptului la replică.** Chiar dacă reporterul **Moldova 1** a menționat că „Bănuitul a declarat că e nevinovat...”, cazul este prea sensibil și important pentru publicul larg pentru a fi rezumat doar la parafrazarea declarației lui Lucinschi de către reporter, fără a include un insert video cu citarea sentinței, declarația judecătorei sau opinia procurorului de caz;
3. Ca și în cazul altor instituții media, **Moldova 1** nu a menționat că sentința nu este una definitivă, ci doar s-a rezumat să menționeze pe final de știre că: „Sentința este cu drept de atac” (**tehnica informației prioritare**).

RTR Moldova a difuzat o știre la subiectul monitorizat cu un total de emisie de două minute. Acest post de televiziune a reflectat neutru și echidistant informația. Au fost solicitate toate sursele implicate în proces și au fost prezentate direct opiniile acestora: persoana condamnată, avocați și procurorul care a instrumentat cazul.

Jurnal TV a difuzat o știre despre condamnarea lui Lucinschi în prima instanță, cu un timp de emisie de trei minute și 50 secunde. Informația a fost prezentată neutru și echidistant. De asemenea, instituția media a inclus declarațiile tuturor surselor: judecătore, inculpat, avocați și procurorul de caz.

NTV Moldova a prezentat condamnarea lui Chiril Lucinschi în grupajul de „Știri pe scurt” (35 de secunde). Acest post de televiziune a pus accentul pe faptul că Lucinschi a fost deputat în Parlament din partea PLDM. **Accent TV** a difuzat o știre despre subiectul monitorizat (timp de emisie: un minut și 10 secunde). Reporterii **Accent TV** a făcut uz de **limbaj, tonalitate și formulări agresive** și, de asemenea, nu i s-a acordat **dreptul la replică/opinie sursei vizate în știre** (Chiril Lucinschi).

Prime TV și **Publika.md** au reflectat în mare parte asemănător subiectul, folosind același text și imagini. **Prime TV** a reflectat în știrea din 4 aprilie informația într-un mod neutru și echidistant, difuzând declarațiile tuturor surselor implicate. Totuși, instituția media a subliniat apartenența politică a lui Chiril Lucinschi („...Fostul deputat PLDM Chiril Lucinschi, învinuit de spălare de bani în dosarul fraudelor de la Banca de Economii”). În cele trei știri monitorizate, **Publika.md** a insistat mult pe apartenența politică a lui Lucinschi. Același scenariu de prezentare a informației l-a urmat și **Canal 3**. În știrea-text publicată pe website-ul televiziunii, sintagma „fostul deputat PLDM” a fost repetată de trei ori. Și **Canal 2** a publicat la rândul-i o știre-text la acest subiect pe website. Informația a fost prezentată într-un mod relativ echidistant, însă la fel ca și în cazul **Canal 3**, această televiziune a accentuat trecutul politic al persoanei condamnate: „fostul deputat liberal-democrat”, „ex-deputatul PLDM”. Chiar dacă au respectat formal normele profesionale în reflectarea evenimentului propriu-zis, toate cele patru televiziuni au încercat să politizeze contextul acestui subiect și au făcut uz de **tehnica „țapului ispășitor”**: o tehnică de manipulare politică, care are drept scop identificarea unui grup sau individ „străin” sau „dușman” (din opoziție, în acest caz), care este învinuit de toate (sau doar anumite) rele/greșeli/eșecuri, chiar dacă nu el este autorul/vinovat de acestea.^[1]

Subiectul 2. Manifestațiile de 1 mai organizate de Partidul Socialiștilor din Republica Moldova

Context: La 1 mai, Partidul Socialiștilor din Republica Moldova a organizat manifestații dedicate Zilei Internaționale a Muncii, cu genericul „Pentru o guvernare responsabilă și echitate socială”. Astfel, la ora 10.00 marșul PSRM a pornit din două direcții diferite, manifestații fiind grupați în două coloane care s-au întâlnit în fața Parlamentului, unde s-a ținut un miting la care au participat, potrivit organizatorilor, 30 de mii de oameni.

Concluzie generală: Manifestațiile Partidului Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) cu ocazia zilei de 1 mai au fost reflectate de toate instituțiile monitorizate. Unele instituții au acordat foarte multă atenție și timp de emisie subiectului, reflectându-l tendențios și favorizând anumite partide sau politicieni (NTV Moldova, Accent TV), pe când altele au menționat în treacăt manifestațiile organizate de PSRM (Canal 2). Platformele online monitorizate au abordat subiectul fie într-o perspectivă pozitivă și elogioasă la adresa PSRM (Sputnik.md, Noi.md), fie negativă și dezaprobatoare (Deschide.md). Posturile cu acoperire națională Prime TV, Canal 3 și Publika.md au folosit același scenariu, text și imagini.

Sputnik.md a publicat trei știri cu referință la manifestațiile de 1 mai organizate în Chișinău de PSRM. [Una din acestea](#) a fost oarecum tangențială tematicii și a constat în republicarea unei fotografii din 1977, cu descrierea marșurilor grandioase desfășurate cu ocazia acestui eveniment în perioada URSS-ului. Altele două s-au referit direct la evenimentul organizat de PSRM. Atât [în cazul uneia](#), cât și a alteia, sursa unică a fost președintele țării, Igor Dodon, care a criticat celelalte autorități ale statului și a acuzat actuala guvernare că ar fi „un provocator intern”. **Sputnik.md nu a solicitat opinia** celor vizați în știre.

Noi.md a publicat la fel trei știri la acest subiect. Două dintre acestea au fost preluate de la alte instituții media (**Sputnik.md**, **Bloknote-Moldova.md**), iar [una din ele a fost o scurtă știre](#) intitulată „Marșul PSRM de la înălțimea zborului de pasăre (VIDEO)”, cu date generale despre manifestații și transmisiunea live a evenimentului.

Deschide.md a publicat două știri despre manifestațiile de 1 mai organizate de PSRM. [Una din ele](#) a anunțat că în Chișinău se va circula cu dificultate pe anumite străzi, datorită marșurilor organizate. [A doua știre](#) a punctat principalele idei ale Rezoluției adoptate de participanții mitingului. **Deschide.md** a făcut uz de:

- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „*Chiar dacă oficial, Igor Dodon, nu mai este membru al Partidului Socialiștilor, acesta nu a lipsit de la evenimentul îmbucșit (sic!) cu logouri socialiste*”;
- „*...Manifestanții s-au pronunțat categoric împotriva politicii regimului de guvernământ din Moldova*”;
- **Accente și limbaj ironic:** „*Marșul s-a făcut auzit în centrul Capitalei cu lozinci... lansate chiar de deputați PSRM, care conduceau coloana de oameni*”.

Televiziunea publică **Moldova 1** a atribuit acestui subiect [o singură știre \(prima din buletinul informativ\)](#) – „Miting de Ziua Internațională a Muncii”, cu un total de emisie de un minut și 45 de secunde. Informația a fost reflectată în mare parte neutru și echidistant. Totuși, **Moldova 1** a făcut uz într-un caz de **amestecul faptelor cu opiniile:** „*Sărbătoare cu iz sovietic la Chișinău...*”.

Jurnal TV a difuzat [o știre](#)-reportaj cu un total de emisie de 4 minute și 20 de secunde. **Jurnal TV** a reflectat evenimentul într-un context negativ:

- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „*Plictiseala, dorința de distracție sau dorința de a-l vedea pe Igor Dodon în ziua de 1 mai*”;
- **Generalizări:** „*Au mărșăluit, dar nu știu pentru ce...*”; „*Oamenii au spus că au fost aduși în mod organizat de Partidul Socialiștilor*”;
- **Selectarea părținitoarea a opiniilor în sondajul vox-pop.** Chiar dacă vox-populi a fost unul echilibrat din perspectiva genului (număr de femei și bărbați intervievați), totuși au fost prezentate doar opiniile celor care nu puteau argumenta motivul prezenței lor sau au oferit răspunsuri confuze.

RTR Moldova nu a difuzat buletine de știri pe 1 mai. În [buletinul informativ din 2 mai](#), **RTR Moldova** a difuzat două știri despre evenimentele din ziua precedentă. **RTR Moldova** a reflectat subiectul într-un mod exclusiv pozitiv. Au fost favorizați atât reprezentanții PSRM și Igor Dodon, cât și cei ai Partidului „ȘOR”, făcând uz de:

- **Generalizare:** „*Pentru toți cei care au venit la acest miting, 1 mai este o zi deosebită: Ziua Păcii, Ziua Muncii și dragostea de țară (sic!)*”;
- **Neacordarea dreptului la replică:** **RTR Moldova** a difuzat declarațiile politice ale reprezentanților PSRM, în care guvernarea a fost acuzată direct de situația proastă în care se află Republica Moldova, iar opinia acesteia nu a fost solicitată.

Prime TV [a difuzat o știre](#) („1 mai, în stil socialist”). Evenimentului i s-a dat mai mult o conotație negativă: „*La marș a participat și Igor Dodon, care deși nu se mai află în Partidul Socialiștilor, continuă să susțină*”

formațiunea”; „...Astfel, evenimentul care ar fi trebuit să fie unul social, s-a transformat într-unul politic”. De asemenea, **Prime TV a amestecat faptele cu opiniile**: „Simpatizanții PSRM au organizat astăzi tradiționalul miting de 1 mai. Ei au mers în coloane pe străzile capitalei pe muzică sovietică și cu steaguri socialiste în mâini, exact ca pe timpurile URSS”.

[În buletinul de știri din 1 mai](#), **Canal 2** doar a menționat în sumarul ediției că PSRM a organizat manifestații de 1 mai, însă nu a reflectat evenimentul în știrile propriu-zise din buletin. Pe de altă parte, **Canal 3 a difuzat o știre** intitulată „*Marș al PSRM în capitală*”, cu un scenariu, text, imagini video și surse identice cu cele din știrea de la **Prime TV**. Postul **Publika.md** la fel a difuzat [o știre despre manifestațiile PSRM de 1 mai](#) („*Paradă cu iz sovietic*”). La fel, cu foarte mici excepții, această știre a urmat exact scenariul, textul și modul de prezentare a știrilor de la **Prime TV** și **Canal 3**. Atât în burtiera știrii, cât și știre jurnaliștii au făcut uz în câteva rânduri de **amestecul faptelor cu opiniile**: „*Paradă cu iz sovietic*”; „*La marș a venit și președintele socialist, Igor Dodon, care nu a ezitat prea mult să dea evenimentului un aspect politic*”. Și în știrea de la **Canal 3**, și în cea de la **Publika.md** jurnalistul care interviează participanții la miting ține în mână doar microfonul cu logoul **Prime TV**.

Accent TV a reflectat pe larg manifestațiile organizate de PSRM de 1 mai, cu un total de emisie de nouă minute și 40 de secunde, ceea ce a acoperit mai mult de jumătate din buletinul de știri din ziua respectivă. **Accent TV** a reflectat ambele știri în context exclusiv pozitiv, triumfalist, maximizând importanța acestei zile pentru cetățenii Republicii Moldova. Jurnaliștii acestui post de televiziune au mai admis:

- **Amestecul faptelor cu opiniile**: „... *Sub drapelele roșii enunțând slogane (...), cu zâmbete și atmosferă frumoasă*”; „... *Participanții purtau în mâini drapele, scandând lozinci fără încetare*”; „... *Avându-l pe șeful statului în frunte, cele două coloane au devenit un tot întreg*”; „*În ciuda faptului că președintele nu mai este și șeful formațiuni politice, spiritual continuă să fie cel mai apropiat aliat*”.
- **Trimitere la surse inexistente sau greu identificabile**: „*Conform estimărilor 30 mii de persoane au participat la eveniment*”.
- **Neasigurarea dreptului la replică sau la opinie** a celor care au fost acuzați ori li s-au adus învinuiri grave – formațiuni politice și politicieni (PPDA, PAS, PCRM, Maia Sandu și Victor Țopa).
- **Selectarea părtinitoare a opiniilor în sondajul vox-populi**. **Accent TV** a difuzat doar opinii pozitive ale participanților la manifestații.

NTV Moldova a difuzat patru știri, care au acoperit 18 minute din totalul de emisie, adică aproximativ 60% din totalul buletinului de știri. **NTV Moldova** a reflectat în același mod ca și **Accent TV** manifestațiile de 1 mai. Chiar dacă a menționat în fiecare din cele patru știri că 1 mai este o sărbătoare socială, **NTV Moldova** a politizat subiectul reflectând pozitiv PSRM și pe reprezentanții acestui partid. Astfel, **NTV Moldova** a admis:

- **Etichetare**: „*Și tinerii care au participat într-un număr mare la marș spun că totul trebuie să înceapă cu schimbarea guvernării, care a sărăcit populația timp de 9 ani, iar acum le oferă străinilor și unioniștilor țara pe tavă*”. Prin aceste etichete „străini” și „unioniști”, **NTV Moldova** a aplicat metoda de manipulare cunoscută drept „**tehnica dușmanului intern**”.
- **Amestecul faptelor cu opiniile**: „*Șeful statului s-a bucurat că la sărbătoare au participat mulți copii alături de părinții lor, arătându-se convins că marșurile de 1 mai vor deveni o tradiție*”;
- **Lipsa dreptului la replică/opinie**. Guvernul și reprezentanții acestuia, precum și partidele politice PAS, PLDM și altele câteva au fost vizați și învinuiți direct de situația proastă din economie și că „...*au adus țara în prag de faliment*”. Jurnaliștii de la **Accent TV** nu a solicitat și opinia reprezentanților Guvernului.

De asemenea, **NTV Moldova** (de altfel, ca și **Accent TV**) a făcut uz de o serie de tehnici de manipulare: „**tehnica dușmanului intern**”, reflectând într-un context negativ guvernarea și orice alte partide politice cu excepția PSRM, fără a le garanta dreptul la replică și învinuindu-i de toate problemele cu care se confruntă Republica Moldova. Totodată, prin intermediul **tehnicii sugestiei** aceste două instituții media au insistat pe ideea că doar PSRM – prin câștigarea alegerilor parlamentare din toamnă – este partidul capabil să rezolve aceste probleme („**tehnica/mitul salvatorului național**” sau „**Mesia**”).

Subiectul 3. 9 mai: Ziua Victoriei sau Ziua Europei?

Context: La 9 mai, pentru al doilea an la rând, în Republica Moldova sunt marcate „Ziua Victoriei” și „Ziua Europei”, iar în majoritatea localităților au avut loc evenimente și manifestații dedicate celor două interpretări ale

acestei zile. O parte din populația Republicii Moldova sărbătorește sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, în versiunea promovată de Rusia drept „Marele război pentru apărarea patriei” (9 mai 1945) și comemorează pe toți cei care și-au pierdut viața în acest conflict, în timp ce pentru o altă parte a populației, în ziua de 9 mai este sărbătorită „Ziua Europei”.

Concluzie generală: Caracterul dual al zilei de 9 mai a împărțit cele 12 instituții media monitorizate în câteva tabere. Astfel, **NTV Moldova**, **Accent TV**, **Sputnik.md** au pus accentul exclusiv pe 9 mai ca „Ziua Victoriei”, Jurnal TV – pe „Ziua Europei”, în timp ce **Prime TV**, **Canal 2**, **Canal 3** și **Publika.md** au încercat „să împace” cele două tabere, prezentând ziua de 9 mai din ambele perspective. Majoritatea presei monitorizate a politizat evenimentele, favorizând sau defavorizând un partid politic sau politician anume. Cea mai semnificativă abatere înregistrată la toate instituțiile media vizate a fost **amestecul faptelor cu opiniile**.

Televiziunea publică **Moldova 1** a reflectat subiectul în ediția „**Mesager**”-ului din 9 mai, difuzând șase știri, cu un total de emisie de 16 minute (aprox. 45% din buletinul de știri). Prima știre a relatat cum și ce au sărbătorit partidele politice în această zi. Chiar dacă știrea a fost una neutră și echidistantă, totuși s-a sesizat o ușoară favorizare a Partidului Democrat (PDM). Între cei care au sărbătorit doar Ziua Europei (Partidul Liberal) și cei care au sărbătorit doar Ziua Victoriei (PSRM și PCR), PDM a fost prezentat drept un fel de împăciuitoare al celor două tabere: „În timp ce socialiștii și comuniștii au comemorat Ziua Victoriei prin marșuri de amploare și depuneri de flori, liberalii au sărbătorit Ziua Europei, prin defilarea steagurilor Uniunii Europene. Democrații au marcat concomitent Ziua Europei și Ziua Victoriei **printr-un program special**”. Într-o altă știre („**Concert grandios de Ziua Victoriei și Ziua Europei**”) Moldova 1 a recurs la **amestecul faptelor cu opiniile**. Reportera care a avut o intervenție în direct a descris evenimentul în termeni elogioși și cu o intonație admirativă la adresa PDM.

RTR Moldova a dedicat timp de emisie masiv subiectului monitorizat. Această televiziune a reflectat evenimentele zilei exclusiv în contextul „Zilei Victoriei”. **RTR Moldova** a făcut uz de:

- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „*Mii de manifestați au mărșăluit pe străzi cu portretele bunelor și străbunelor care au luptat și care le-au asigurat un cer pașnic deasupra capului*”;
- **Selectarea părtinitoare a opiniilor despre acest eveniment.** Toate opiniile au fost luate de la participanții la Marș și au prezentat exclusiv în lumină pozitivă evenimentul, precum și semnificația zilei de 9 mai ca „*zi a victoriei URSS asupra fascismului*”.

Jurnal TV a reflectat informația evidențiind conotația negativă a sărbătorii „Zilei Victoriei” și folosind evenimentul pentru a acuza direct sau indirect autoritățile și partidul de guvernare (PDM) de situația proastă în care se află veteranii de război. În al doilea rând, postul a relatat despre faptul că „...o altă parte a populației sărbătorește Ziua Europei”. În contextul evenimentului, instituția media a folosit ocazia pentru a ataca și discreditat anumiți politicieni (Vladimir Plahotniuc, Igor Dodon). **Jurnal TV** a făcut uz de:

- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „*În zi de 9 mai Chișinăul îmbracă o haină sovietică. Orașul e marcat de steaguri cu secera și ciocanul, panglici negru-oranj, iar pe străzi merg tineri și bătrâni în uniforma armatei roșii...*”; „*Imagini rupte ca din filme polițiste, Vladimir Plahotniuc și Igor Dodon au fost păziți azi de zeci de bodyguardzi*”;
- **Neacordarea dreptului la replică celor vizați în știri controversate** („*Plahotniuc și Dodon, cu pază sporită*”). Vladimir Plahotniuc și Igor Dodon au fost prezentați într-un context negativ și nu li s-a asigurat dreptul la replică.

Întreg buletinul de știri al **NTV Moldova**, care a durat 48 minute, a fost structurat ca o relatare directă de la manifestațiile organizate cu ocazia acestei zile și a inclus doar știri despre ziua de 9 mai, prezentată de **NTV Moldova** drept „Ziua Victoriei” (Prezentatorul pe final de buletin: „*Doamnelor și Domnilor, ați urmărit o ediție specială dedicată Zilei Victoriei. Să aveți parte de liniște și pace, iar ororile războiului din secolul trecut să rămână doar în amintiri*”). **NTV Moldova** a prezentat evenimentul în termeni elogioși la adresa PSRM și a reprezentanților acestui partid. Președintele Igor Dodon și reprezentanții PSRM au fost reflectați masiv în toate știrile din buletin. **NTV Moldova** a aplicat în știri și reportaje:

- **Generalizări:** „*Pentru cetățenii Republicii Moldova, Ziua Victoriei este una din cele mai importante sărbători. Toți așteaptă, se pregătesc și participă masiv la eveniment*”;
- **Cazuri de amestec al faptelor și opiniilor:** „*În pofida tentativelor de minimalizare a rolului ostașilor sovietici, deputații socialiști cred că cetățenii rămân fideli faptelor eroice ale bunelor și străbunelor noastre*”.

Accent TV a făcut uz de:

- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „9 mai ca pe timpuri. Flori, muzică de fanfară și o amintire vie a celor care și-au pus în joc propria viață”; „...Președintele Dodon și PSRM, care tradițional, a solicitat manifestațiilor să facă abstracție de preferințele politice și să participe la un marș al victoriei pentru istoria ce ne unește pe toți”;
- **Politizarea și favorizarea directă a unor partide și politicieni (PSRM):** „Mii de oameni au dat curs invitației lansate de președintele Igor Dodon și PSRM și au venit astăzi dis-de-dimineață în scuarul TNOB unde au pornit în marș către Memorialul Eternitate”;
- **Tehnica de manipulare a „dușmanului extern”.** **Accent TV** a difuzat un reportaj cu genericul „În Basarabia, românii au creat 49 ghetouri”, menționând că România – ca națiune și țară – (**generalizare și fals**) se face vinovată de tragedia omorării evreilor (dar nu numai) în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Totodată, **Accent TV** a sugerat prin formulări și tonalitatea prezentatoarei că și în prezent, România ar fi un stat care continuă să atenteze la suveranitatea Republicii Moldova. De asemenea, **Accent TV** a făcut **trimitere la surse imposibil de verificat:** „Conform documentelor, a fost planificată moartea a o treime din populația de dinainte de război...”.

Prime TV a reflectat subiectul zilei de 9 mai menționând această zi atât ca „Zi a Victoriei”, cât și ca „Ziua Europei”. **Prime TV** a difuzat imagini atât de la evenimentul de depunere a florilor de către oficialii țării la Monumentul Eternitate, cât și de la manifestațiile din centrul Chișinăului desfășurate cu ocazia „Zilei Europei”. De asemenea, **Prime TV** a reflectat în știri și Marșul organizat de președintele Igor Dodon și PSRM de „Ziua Victoriei”. Informația dată a fost reflectată în mod neutru. Totuși, **Prime TV** a favorizat PDM și pe reprezentanții acestui partid, în special pe Vlad Plahotniuc. **Prime TV** a făcut uz în știri de **amestecul faptelor cu opiniile:** „Prim-ministrul a ținut morțiș să facă o poză cu bucătarul...”. **Canal 2**, **Canal 3** și **Publika.md** au reflectat, cu foarte mici excepții, în același mod, urmând același scenariu și enunțând aproximativ aceeași informație ca și **Prime TV**. De notat că imaginile video utilizate de toate cele patru televiziuni au fost cele de la **Publika.md**, și totuși acest fapt nu a fost specificat de niciuna din ele.

Deschide.md a publicat 12 știri la tematica evenimentelor organizate de 9 mai. **Deschide.md** a făcut uz în majoritatea știrilor de amestecul **amestecul faptelor cu opiniile:**

- „Una dintre mașinile de colecție din coloana auto care „decorează” marșul socialiștilor s-a stricat în plină stradă. Unde mai pui că nu era goală, ci plină cu veterani de război care își etalează pieptul tanțos plin cu medalii sovietice”^[1];
- „Stalin a înviat la Chișinău. Dodon aplaudă”^[2];
- „Un „simbol al Păcii” și-a lăsat excrementele pe sacoul său după ce a fost lansat în zbor. „Năstrușnicia” pasării i-a împroșcat și pe alții care se aflau în jurul șefului de la Condrîța...”^[3].

Noi.md a publicat 10 știri la subiectul monitorizat. Șase din acestea au fost preluări de la alte instituții media, iar patru – produs propriu. **Noi.md** a reflectat doar evenimentele care au avut tematica „Zilei Victoriei”. **Sputnik.md** a reflectat numai evenimentele care au avut legătură exclusiv cu „Ziua Victoriei” în 13 știri publicate. Doar într-o singură știre **Sputnik.md** a încercat să explice de ce „Ziua Victoriei și Ziua Europei sunt sărbătorite concomitent în Moldova”. În multe din știrile **Sputnik.md** președintele Igor Dodon a fost principala sursă: „Pe cine a decorat astăzi președintele Dodon”; „Președintele Igor Dodon despre 9 Mai: Poporul nostru va fi mereu recunoscător eroilor”; „Președintele Moldovei, în fruntea marșului „Regimentul Nemuritor”: Ce a declarat Dodon”. În câteva cazuri, instituția media a recurs la **amestecul faptelor cu opiniile**.

Subiectul 4. Marșul „Fără Frică”

Context: La 19 mai 2018, la Chișinău a avut loc Marșul „Fără Frică”. Evenimentul a fost organizat de către Organizația „Gender-Doc M” cu ocazia celei de-a XVII-a ediții a Festivalului Moldova Pride, care a avut drept obiectiv organizarea unor măsuri de solidarizare cu persoanele din comunitatea LGBT. Participanții la evenimentul din 19 mai au pornit de la intersecția străzilor București cu Ismail și au mers până la strada Maria Cebotari.

Concluzie generală: Marșul „Fără Frică” din acest an a coincis cu perioada alegerilor locale, care a ținut primul planul tuturor posturilor TV și a buletinelor de știri. Totuși, o parte din instituțiile media au reflectat subiectul Marșului, însă au optat pentru prezentarea informației într-un mod tendențios și dezechilibrat (**Sputnik.md**, **Noi.md**), imprimând evenimentului o conotație exclusiv negativă. Altele au oferit, cu mici excepții, informația

despre Marș într-un mod neutru și fără abateri mari (**Moldova 1, Deschide.md**), pe când **Prime TV, Publika.md, Canal 2 și Canal 3** au reflectat evenimentul pe o tonalitate pe alocuri depreciativă.

Moldova 1 a difuzat [o știre](#) despre Marșul „Fără Frică”, care a descris în detalii evenimentul, organizatorii și participanții la Marș, precum și contra-protestul organizat. **Moldova 1** a reflectat informația în mod neutru și obiectiv. Echilibrul surselor a fost asigurat, televiziunea oferind spațiul de emisie tuturor celor implicați și/sau vizați în știre.

Prime TV a difuzat [o știre – „Fără frică de iubire”](#), reflectată în mod echidistant, asigurând dreptul la opinie tuturor celor vizați. Principala abatere făcută de **Prime TV** a fost enunțarea unor expresii care pot fi calificate drept peiorative, precum și **amestecul faptelor cu opiniile**: *„Zeci de oameni cu orientare sexuală netradițională și susținătorii acestora au mărșăluit cu inimi roz în mâini pe strada București”*.

Publika.md a reflectat evenimentul în trei materiale difuzate în direct pe parcursul zilei de 19 mai 2018. [În primul reportaj de la eveniment](#), **Publika.md** a difuzat imagini și intervenția în direct a reporterului, care a relatat de la fața locului. [Un al doilea reportaj live difuzat pe parcursul zilei](#) a alocat o durată mai mare protestului contra-manifestanților și a reflectat opiniile acestora referitor la evenimentul desfășurat, fără vreo intervenție sau un text al jurnaliștilor. [Al treilea material a fost o știre – „Marșul LGBT din nou contestat”](#) – a inclus ambele părți. Informația a fost reflectată neutru și echidistant, totuși. **Canal 2** a publicat [o știre intitulată „Marș cu huiduieli”](#), folosind pe alocuri **un limbaj peiorativ**: *„Susținătorii persoanelor cu orientare sexuală netradițională...”*. La fel și **Canal 3**, a reflectat evenimentul [într-o știre din buletinul informativ din 19 mai](#). Ambele televiziuni au reflectat evenimentele, cu foarte mici excepții, în același mod, urmând același scenariu și enunțând aproximativ aceeași informație ca și **Prime TV și Publika.md**. De notat că imaginile video utilizate de toate cele patru televiziuni au fost cele de la **Publika.md**, și totuși acest fapt nu a fost specificat de niciuna din ele.

În cazul instituțiilor media online a fost monitorizat conținutul publicat pe parcursul perioadei de 10 – 21 mai 2018. În cele trei știri proprii, **Noi.md** a defavorizat Marșul „Fără Frică”, reflectând doar atitudinea negativă față de acest Marș: [a reprezentanților Bisericii](#) (10 mai 2018), [a locuitorilor capitalei](#) (12 mai 2018) și [a unor jurnaliști](#) (16 mai 2018). Astfel, **Noi.md** a prezentat informația despre subiectul monitorizat într-un mod **tendențios și lipsit de echilibru**, fără a include opinia organizatorilor acestui Marș. Astfel, **Noi.md nu a asigurat dreptul la replică și/sau opinie**.

Sputnik.md a reflectat în lumină negativă informația cu referință la eveniment, prezentând informația tendențios, dezechilibrat și doar dintr-o singură perspectivă (a celor care s-au opus Marșului). Astfel, **Sputnik.md** a admis în știrile proprii:

- **Amestecul faptelor cu opiniile și generalizarea**: *„Acum, în centrul Capitalei: Homosexualii defilează, protejați de Poliție”* (titlul știrii din 19 mai); *„Numărul polițiștilor și al jurnaliștilor care au venit să transmită de la eveniment este mai mare decât al participanților la parada homosexualilor”*;
- **Etichetarea și utilizarea unui limbaj peiorativ**: *„Însuși șeful adjunct al Inspectoratului General al Poliției, Gheorghe Cavaliuc, conducea operațiunea polițiștilor de protecție a celor care preferă relațiile sexuale deviate”*.

Totodată, **Sputnik.md** a făcut uz de **tehnica de manipulare „Imaginea dușmanului”** – așa cum arată monitorizările efectuate până acum, o tehnică predilectă a mass-mediei autohtone pentru influențarea opiniei publice. Aceasta are drept scop să le inducă consumatorilor media un sentiment de frică față de un subiect sensibil sau controversat sau să amplifice fricile existente, pârghia mecanismului fiind completată de anumite acțiuni sau „soluții” propuse de partea cointereseată în manipulare, care au menirea să-i protejeze pe cetățeni în fața unui „rău” intern sau extern.

Sputnik.md: *„Reprezentanții comunității homosexualilor și lesbienilor s-au adunat în centrul Capitalei pentru a participa la marșul cărui ei i-au spus „fără frică” și care este organizat în Capitală, în cadrul Pride Week 2018. Pe la ora 12:00, vreo două sute de manifestanți, care promovează relațiile sexuale homosexuale, au început să defileze prin Capitală, fiind flancați de sute de polițiști, care îi protejează de nemulțumirea și mânia celor care sunt adepții moralității și normalității”*.

Deschide.md a publicat două știri cu referință la evenimentul monitorizat. Ambele știri au fost neutre și echidistante, și totuși au pus accent pe conflictul celor două tabere: participanții la Marș și contra-manifestanții religioși. De asemenea, **Deschide.md** a admis în unele situații **amestecul faptelor cu opiniile**: „*Deși organizatorii marșului „Fără frică de iubire”, organizat de către comunitatea LGBT au spus că evenimentul a trecut fără incidente majore, imagini apărute pe facebook după eveniment ne demonstrează contrariul*” (Știrea: [„Reprezentanții bisericii au încercat să atace marșul LGBT. Poliția a aplicat gaze lacrimogene”](#)).

NTV Moldova și **Accent TV** nu au reflectat în zilele de 19, 20 sau 21 mai 2018 tematica Marșului „Fără Frică”. Omisiunea poate fi explicată prin faptul că în zilele de sâmbătă și duminică aceste televiziuni nu produc buletine de știri. Totuși, exact în această perioadă au avut loc alegeri locale noi, iar ambele instituții au avut câte o ediție specială de știri, cu materiale dedicate exclusiv alegerilor.

Ulterior, în buletinul informativ din 22 mai, **Accent TV** [a difuzat informații de context despre Marșul „Fără Frică” în una din știri](#) – „*Dodon este împotriva desfășurării marșurilor LGBT*” – care au reflectat opinia președintelui Igor Dodon asupra Marșului, mai curând decât evenimentul propriu-zis:

- **Amestecul faptelor cu opiniile**: „*Întrebat de jurnaliști despre marșul LGBT, Igor Dodon a spus-o pe șleau: își dorește o relație bună atât cu Estul, cât și cu Vestul, însă nu va permite impunerea unor valori care ne sunt străine. Totodată, președintele a fost nemulțumit că din cauza marșului, centrul capitalei a devenit impracticabil*”;

NTV Moldova a abordat tematica Marșului „Fără Frică” [în buletinul de știri](#) din 22 mai 2018, în contextul vizitei în Republica Moldova a lui Brian Brow, președintele Organizației Internaționale a Familiilor precum și a întrunirii pe care a avut-o acesta cu Igor Dodon. În cadrul știrii „În sprijinul familiei tradiționale”, **NTV Moldova** a inclus secvențe video de la Marșul „Fără Frică”, iar reporterul a menționat că „*Igor Dodon a condamnat acțiunile guvernaților de a susține manifestațiile și marșurile comunității LGBT*”, **neasigurând ulterior și dreptul la replică celor care au fost vizați în știre**.

Atât **NTV Moldova**, cât și **Accent TV** au politizat acest subiect în relatările lor, sugerând că astfel de activități și marșuri sunt impuse de Occident și Uniunea Europeană: „*Președintele Igor Dodon a mai declarat că într-un stat în care autoritățile nu au verticalitate în gestionarea economiei, sunt gata să îndeplinească orice să dirijeze vectorul extern al țării în funcție de preferințele Occidentului, sau chiar să impună valori improprii societății*”. Astfel, instituțiile date au manipulat consumatorii media, folosind **tehnica de manipulare a „dușmanului extern”**: aceasta se bazează pe un mecanism al friciei, prin care se încearcă să li se inducă consumatorilor media un sentiment de pericol care vine din afară (în acest caz, dușmanul extern fiind Occidentul și Uniunea Europeană). Totodată, ca și în cazul materialelor publicate de **Sputnik.md**, publicului i se sugerează că există altcineva care îi poate apăra împotriva acestui pericol (președintele, Biserica Ortodoxă din Moldova sau anumite partide politice).

Subiectul 5. Turul doi al alegerilor locale noi pentru funcția de primar al municipiului Chișinău

Context: Alegerile locale anticipate pentru funcția de primar al municipiului Chișinău s-au desfășurat la 20 mai 2018. Datorită faptului că în primul tur al scrutinului niciun candidat nu a acumulat majoritatea voturilor, la 3 iunie a avut loc cel de-al doilea tur de scrutin, la care au participat primii doi clasați: Andrei Năstase, candidatul comun al PPDA/PAS/PLDM, și Ion Ceban, candidatul PSRM. Rata de participare pentru cel de-al doilea tur a fost de 39.10%, iar câștigător în urma numărării voturilor a devenit Andrei Năstase, care a acumulat 52.57%.

Concluzie generală: Toate instituțiile media au reflectat în buletinele lor informative sau în știri rezultatele celui de-al doilea tur al alegerilor locale pentru funcția de primar al municipiului Chișinău. Câteva instituții au favorizat clar unul din candidați (**Accent TV, NTV Moldova, Jurnal TV**). Alte instituții au încercat să politizeze subiectul favorizând anumite partide politice (cum ar fi **Prime TV, Canal 2, Canal 3 și Publika.md**, favorabile PDM). Ca și în alte cazuri monitorizate anterior, principala abatere deontologică comisă de majoritatea instituțiilor media a fost **amestecul faptelor cu opiniile**.

[În jurnalul informativ din 4 iunie](#), **Prime TV** a difuzat cinci știri despre rezultatele alegerilor locale din turul doi pentru funcția de primar al municipiului Chișinău. În știrile sale, **Prime TV** a făcut uz de:

- **Amestecul faptelor cu opiniile și tehnica sugestiei**: „*Deși a promis că va fi primarul tuturor locuitorilor capitalei, Năstase nu a vorbit despre planurile sale pe 1 an de mandat, întrucât se gândește*”

deja la alegerile parlamentare” (Știrea: „Năstase, ales primar”). Însă la conferința de presă, Andrei Năstase nu a spus nicidecum că va candida la alegerile parlamentare. El doar a afirmat, la general: „Am pus bazele prin această victorie... în perspectiva viitoarelor alegeri parlamentare... în ciuda speculației opoziției, care s-a plâns de fraudare” (Știrea: „Declarația democraților”);

- **Ironie și deplasarea accentelor:** „Liderul PPDA a menționat că nu are de gând să îl pună pe Ion Ceban pentru funcția de vice-primar, întrucât nu vrea să facă alianță cu PSRM. Anterior, candidatul socialiștilor a declarat că îi va face o astfel de ofertă lui Năstase” (Știrea: „Năstase, ales primar”).
- **Lipsa dreptului la replică celor vizați în știre:** În știrea „Declarația democraților”, PL și PSRM au fost acuzați că au gestionat prost capitala, însă acestor partide nu li s-a asigurat dreptul la replică.
- **Tehnica de manipulare „mitul salvatorului național” sau „Mesia”:** „Democrații speră că perioada de instabilitate politică din capitală s-a încheiat... PDM consideră că decizia de a nu înainta un candidat PDM pentru aceste alegeri a fost una corectă politic, iar acum primăria capitalei revine unor forțe politice de opoziție, ceea ce reprezintă un exercițiu de echilibru de putere în stat” (Știrea: „Declarația democraților”). PDM apare astfel ca partidul care a contribuit la salvarea Chișinăului cu cel mai mare aport la victoria lui Andrei Năstase și este prezentat – prin intermediul **tehnicii sugestiei** – ca fiind deasupra tuturor „instabilităților politice”.
- **Trunchierea declarațiilor prin scoaterea acestora din context.**

Prime TV: Dorin Chirtoacă – „Mulțumim, locuitori ai Chișinăului! Felicitări Andrei”.

Declarația integrală, postată de Dorin Chirtoacă pe Facebook: „Eu am primit mandatul de primar de la locuitorii Chișinăului, nu de la Plahotniuc, Dodon, Leancă etc. Cu toate dosarele și amenințările lor, nu puteam proceda altfel decât să transmit acest mandat înapoi chișinăuienilor, iar ei să decidă, prin vot, cine să fie primar, nu uzurpatorii. Mulțumim, locuitori ai Chișinăului și ai suburbiilor pentru rațiune, caracter, consecvență, încredere și putere de a merge înainte! Felicitări, Andrei! Cu ceea ce voi putea, voi contribui mai departe la dezvoltarea Chișinăului. Acum rămâne ca acest rezultat să fie asigurat și la parlamentare, pe baza unui singur bloc electoral pro-românesc și pro-european, cu câte un candidat în fiecare circumscripție și o singură listă.”

Canal 2 a difuzat patru știri [în buletinul informativ din 4 iunie](#). Modul de prezentare a informației, imaginile, subiectele și scenariul știrilor a fost aproape identic cu cel de la **Prime TV**. **Canal 2** a admis în știri:

- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „Liderul PPDA a declarat că va fi primarul tuturor locuitorilor Chișinăului. În loc să spună ce proiecte va implementa la primărie, Andrei Năstase este deja cu gândul la alegerile parlamentare” (Știrea: „Năstase a câștigat cursa pentru Chișinău”).
- **Tehnica de manipulare „mitul salvatorului național” sau „Mesia”.** PDM, ca partid, este prezentat drept elementul decisiv în victoria lui Andrei Năstase: „Formațiunea crede că decizia de a nu înainta un candidat la aceste alegeri a fost una corectă, iar acum primăria capitalei revine unor forțe politice de opoziție, ceea ce reprezintă un echilibru de putere în stat” (Știrea: „PDM: Scrutinul din Chișinău a fost democratic”);
- **Lipsa dreptului la opinie a celor vizați:** „PDM a făcut apel la cetățeni încă înaintea campaniei să dea un vot împotriva socialiștilor, dar și a liberalilor”. **Canal 2** nu a asigurat dreptul la replică PSRM și PL.
- **Trunchierea, selectarea părtinitoare și scoaterea din context a declarațiilor.** Declarația lui Dorin Chirtoacă plasată pe Facebook a fost citată exact ca și în cazul **Prime TV**.

Canal 3 a difuzat trei știri la tema rezultatelor alegerilor pentru primăria capitalei. Acest post de televiziune a reflectat informația la subiectul monitorizat exact ca și **Prime TV** și **Canal 2**, cu exact aceleași greșeli deontologice și tehnici de manipulare.

Publika.md a difuzat șapte știri despre rezultatele alegerilor locale noi. În majoritatea acestora, tematica, textul și scenariul au coincis cu cele din știrile difuzate de **Prime TV**, **Canal 2** și **Canal 3**. Pe lângă acestea, [în una din știri](#) („Andrei Năstase este noul primar al Capitalei”), **Publika.md** a făcut uz de:

1. **Amestecul faptelor cu opiniilor:** „Acesta [Andrei Năstase] are în spate o avere impresionantă. Asta chiar dacă susține că nu a câștigat niciun bănuș în ultimii doi ani. Potrivit declarației de avere, Andrei Năstase a trăit din banii soției, stabilită în Germania, care a câștigat 64 de mii de euro. O altă sursă de venit au fost și indemnizațiile copiilor, de peste 14 mii de euro”;
2. **Fals și manipulare a declarațiilor:** „Năstase mai are în proprietate 11 case, una dintre care se află în orașul german Bad Homburg. Acolo locuiesc soția și copiii săi”. Liderul PPDA a declarat că doar

- trei din „cele 11 case” sunt case în sensul propriu al cuvântului, iar celelalte sunt construcții de tip anexe sau garajuri, și că nu deține nici un imobil în proprietate pe teritoriul Germaniei;
3. **Generalizare și trimitere la surse greu de identificat:** „*Jurnaliștii au mai scris că Năstase și-a folosit propria mamă în operațiuni de spălare a banilor proveniți de la condamnații fugari Victor și Viorel Țopa. El a depus pe conturile mamei sale, din venituri personale și prin transferuri de la companii off-shore, peste 5,6 milioane de lei, sumă retrasă în perioada 2009 – 2012. Același scenariu l-a aplicat și în cazul soacrei. Ambele transferuri au fost recunoscute public de Năstase*”;
 4. **Etichetare:** „...în operațiuni de spălare a banilor proveniți de la **condamnații fugari Victor și Viorel Țopa**”;
 5. **Nu a fost asigurat dreptul la replică/opinie:** Andrei Năstase a fost acuzat de mai multe încălcări. **Publika.md**, pentru a respecta principiile unui jurnalism corect și profesionist din punct de vedere deontologic, ar fi trebuit să îi asigure dreptul la opinie celui vizat în știre, ceea ce televiziunea nu a făcut.

Postul public de televiziune **Moldova 1** [a difuzat trei știri în buletinul „Mesager” din 4 iunie](#) despre rezultatele alegerilor locale pentru primăria capitalei. **Moldova 1** a prezentat informația într-un mod neutru și echidistant, oferind dreptul la opinie atât lui Andrei Năstase, cât și contracandidatului său, Ion Ceban. Ca și în cazul **Prime TV**, **Publika.md**, **Canal 2** și **Canal 3**, postul public de televiziune **a trunchiat și a prezentat selectiv** declarația lui Dorin Chirtoacă, fostul primar al Chișinăului. Reporterii **Moldova 1** au evitat să prezinte prima parte a declarației, în care Chirtoacă vorbește despre jocurile politice dintre Vlad Plahotniuc și Igor Dodon, și au prezentat doar partea unde Chirtoacă îi adresează felicitări lui Năstase.

RTR Moldova, [în buletinul informativ din 4 iunie 2018](#), a publicat o știre despre rezultatele alegerilor locale. Informația a fost reflectată într-un mod neutru și echidistant.

[În buletinul de știri din 4 iunie](#), **Jurnal TV** a alocat subiectului despre rezultatele alegerilor pentru primăria municipiului Chișinău nu mai puțin de 10 știri care au constituit aproximativ 80% din totalul acestuia. **Jurnal TV** a prezentat informația detaliat, în mare parte neutru și echidistant, solicitând opiniile tuturor surselor și actorilor vizati. Totuși, **Jurnal TV** l-a favorizat pe Andrei Năstase și PPDA, atacând și acuzând anumite partide politice și/sau politicieni (PDM, PSRM, Vlad Plahotniuc, Igor Dodon). **Jurnal TV** a făcut uz de:

- **Generalizare:** „Despre victoria lui Năstase au scris *New York Times*, *Associated Press* și mai toată presa de la București” (Știrea 6: „Victoria lui Năstase, în vizorul presei”);
- **Neasigurarea dreptului la replică pentru cei vizati/acuzati.** În una din știri (Știrea 1: „Andrei Năstase, primar al capitalei”) Igor Dodon și Vlad Plahotniuc a fost vizati direct, iar reporterii **Jurnal TV** nu le-au solicitat acestora opinia;
- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „Mai târziu, *Vladimir Cebotari* a lăsat totuși să se înțeleagă că *PD* are un favorit pentru alegerile locale noi pentru Chișinău...” (Știrea 8: „Felicitare” marca PD”);
- **Trimiterea la surse imposibil de verificat și generalizare:** „*Cebotari* nu a dat atunci nume, dar opinia publică știe că dintre cei doi candidați pentru primăria capitalei, doar *Ion Ceban* a primit diurne pentru participarea la ședințele municipale la *CMC*, iar *Andrei Năstase* are imaginea unui politician antisistem...” (Știrea 8: „Felicitare” marca PD”).

Accent TV a difuzat [în buletinul de știri din 4 iunie cinci știri](#) cu referință la rezultatele celui de-al doilea tur al alegerilor pentru primăria Chișinău. **Accent TV** a admis:

- **Un fals de informație (prin tehnica informației prioritare),** prezentatoarea menționând în sumar: „*51 la sută din chișinăuieni au votat pentru candidatul PSRM, Ion Ceban. CEC a făcut totalurile celui de-al doilea tur al alegerilor*”, pe fundal difuzându-se imagini cu Ion Ceban cu familia sa, iar în burtieră menționându-se că „*Andrei Năstase este un primar al suburbiilor*”. Ulterior însă, în prima știre din buletin („Rezultatele alegerilor preliminare în capitală”), se spune că alegerile au fost câștigate de Andrei Năstase „...cu doar 13 mii voturi”..
- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „...*Atât socialistul Ion Ceban, cât și președintele PPDA, Andrei Năstase, au ieșit în fața presei cu cuvinte de grațitudine. Cu toate acestea, Ceban în mesajul său de mulțumire, a ținut să-și expună recunoștința față de locuitorii municipiului pentru prezența la urme, pe când Năstase a ținut să-și mulțumească întâi de toate echipa și cei care l-au susținut din străinătate*”;
- Mesajul lui Năstase a fost denaturat și prin **selectarea pãrtinitoare a declarațiilor și scoaterea acestora din context.** Or, în conferința sa de presă, Andrei Năstase de asemenea a început prin a le

mulțumi chișinăuienilor – „...le mulțumesc tuturor celor care au decis astăzi să iasă la vot, dar absolut tuturor, indiferent cu cine au ales să voteze” (din declarația oficială a lui Andrei Năstase) – și apoi a menționat echipa și partenerii de peste hotare care l-au susținut (Știrea 2: „Candidații au comentat rezultatele alegerilor”).

- În știrea „Suburbiile au decis soarta capitalei”, **Accent TV** a admis din nou **amestecul faptelor cu opiniile** și a făcut uz de **tehnica de manipulare a informației prioritare**. Postul de televiziune a continuat să insiste pe faptul că alegerile au fost câștigate de Ion Ceban, locuitorii capitalei votând în proporție de 51% pentru acesta, în timp ce „suburbiile au decis soarta Chișinăului”. Totodată, **Accent TV** a încercat să dea vina pe suburbiile pentru faptul că Ceban a pierdut alegerile, făcând astfel uz de **tehnica de manipulare a „dușmanului intern”**, în calitate de „dușman” servind aici locuitorii suburbiilor. În același timp, Dorin Chirtoacă și Mihai Ghimpu au fost vizați și acuzați direct, iar **Accent TV nu le-a oferit acestora dreptul la replică sau la opinie**.

NTV Moldova a difuzat [trei știri la subiectul monitorizat în buletinul de știri din 4 iunie](#). Informația prezentată, precum și imaginile și scenariul acestora a fost în mare parte același ca și în cazul **Accent TV**. **NTV Moldova** a politizat subiectul, favorizându-l deschis pe Ion Ceban și PSRM ca partid politic, făcând uz de:

- **Amestecul faptelor și opiniilor**, precum și **trunchierea și interpretarea greșită a unor declarații**: „*Imediat după aflarea rezultatelor Andrei Năstase a și anunțat că se pregătește de alegerile parlamentare*” (Știrea 1: „Andrei Năstase, noul primar al capitalei”). Năstase a menționat că urmează alegerile parlamentare și că partidele trebuie să înceapă pregătirile, nu el însuși, ca persoană;
- **Lipsa dreptului la replică celor vizați direct**: „*Potrivit șefului statului, Dorin Chirtoacă a fost un prima atât de prost, încât orice candidat de dreapta, inclusiv Andrei Năstase ar putea fi avantajat o perioadă...*” (Știrea 2: „Vot geopolitic pentru Chișinău”).

Sputnik.md a publicat șase știri despre rezultatele alegerilor locale din Chișinău. Toate au avut un caracter neutru, mai mult informativ, iar informația a fost prezentată într-un mod echidistant. **Deschide.md** a publicat 15 știri la subiectul monitorizat. În mare parte, **Deschide.md** nu a făcut abateri și încălcări de ordin deontologic. Doar într-un caz, jurnaliștii **Deschide.md** au făcut uz de **amestecul faptelor cu opiniile**: „*Dodon după un nou eșec socialist: Vă mulțumesc. Ne vedem la toamnă*”; „*Dodon pare a fi supărat pe alegători, deoarece, deși se plâng de problemele orașului, și-au făcut alegerea în baza criteriului geopolitic*”. (Știrea: „[Dodon după un nou eșec socialist: Vă mulțumesc. Ne vedem la toamnă](#)”).

Portalul online **Noi.md** a publicat 18 știri despre rezultatele alegerilor pentru municipiul Chișinău. Zece din acestea au fost preluate de la alte instituții media, iar informația a fost reflectată într-un mod neutru și echidistant. În cele opt știri care au avut conținut propriu, s-a putut sesiza o ușoară favorizare a lui Ion Ceban și PSRM.

Subiectul 6. Protestul împotriva invalidării mandatului de primar de Chișinău al lui Andrei Năstase

Context:

În ultima duminică a lunii iunie 2018, la Chișinău a avut loc un protest față de invalidarea de către două verigi ale sistemului judecătoresc a mandatului primarului capitalei, ales pe 3 iunie. Protestul a precedat ședința instanței superioare (Curtea Supremă de Justiție), care urma să se pronunțe luni, 25 iunie, cu privire la validarea alegerilor locale.

Concluzie generală: Protestul cauzat de invalidarea alegerilor locale din 3 iunie 2018 a fost mediatizat pe larg, dar și de această dată, un subiect de interes public a fost tratat atât de diferit și selectiv, încât consumatorul de informație a fost nevoit să consulte un număr important de surse pentru a-și crea o imagine despre evenimentul din 24 iunie. Războiul cifrelor și al declarațiilor au creat confuzie, și cetățeanul a avut nevoie de timp, răbdare și spirit critic pentru a înțelege ce și cum s-a întâmplat duminică.

Posturile de televiziune **Prime TV**, **Canal 2** și **Canal 3**, precum și portalul **Publika.md**, în știrile „[Poliția a împărțit apă manifestanților care protestează în PMAN](#)”, „[Protest în centrul Capitalei. Aproximativ trei mii de persoane prezente. IMAGINI DIN DRONĂ \(FOTO/VIDEO\)](#)”, și parțial **Noi.md**, în știrile „[Invalidarea alegerilor a scos oamenii la proteste în centrul Chișinăului \(FOTO\)](#)” și „[INP vine cu câteva sfaturi cum să fi-ți în siguranță la proteste](#)”, au reflectat evenimentele oferind șapte știri cu un conținut similar. Subiectul a fost

abordat dintr-un unghi de vedere identic, subliniind, pe de o parte, corectitudinea și profesionalismul forțelor de ordine în timpul protestului, iar pe de altă parte, presupusa organizare proastă a evenimentului și prezența impusă sau forțată la acesta a oamenilor. În unele știri, reporterii au sugerat deschis că unii protestatari nu știau de ce se aflau acolo.

În știrile de la **Prime TV**, **Canal 2**, **Canal 3** și **Publika.md** s-a utilizat, în special:

- **trunchierea, selectarea părtinitoare și scoaterea din context a declarațiilor** (reporter: „*După câteva de ore de demonstrații, liderul DA s-a declarat nemulțumit de felul în care a fost organizat protestul*” – „*Eu știu că nu am venit prea bine pregătiți*”, a spus Andrei Năstase în secvența video; reporter: „**Înainte de acțiune, într-o intervenție live pe Facebook, Andrei Năstase a folosit un limbaj licențios**” – „*Am să repet. Și eu m-am zaibit. Și eu m-am zaibit ca și Alexandru. Sandu, și eu ca și tine m-am zaibit deja*”, a spus Andrei Năstase în altă secvență video);
- **tehnica „dușmanului intern” și a sugestiei** („*Alții nu au vrut să spună de ce au ieșit în stradă*”, „*Unii nici habar nu aveau de ce au venit să protesteze*”; „*La demonstrație sunt și mai multe persoane din raioanele țării, asta deși nu au participat și nici nu au dreptul să participe la alegerile din Chișinău*”; „*În timpul protestului, circulația pe bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt a fost blocată, fapt care a stârnit nemulțumirea șoferilor, dar și a pasagerilor*”; „*Poliția a făcut apel la calm și, în timpul acțiunii, a împărțit pliante participanților, prin care i-a îndemnat să manifesteze pașnic și civilizată*”; „*Polițiștii au împărțit protestatarilor sticle cu apă*”; „*Liderii partidelor au implicat în acțiune și copii care au scandat lozinci alături de politicieni*”).

Posturile de televiziune **Moldova 1** și **RTR Moldova**, precum și portalul **Sputnik.md** au difuzat câte un subiect despre protest, tratându-l relativ echilibrat, fără note subiective ale reporterului sau interpretări tendențioase evidente.

Posturile de televiziune **NTV Moldova** și **Accent TV** au difuzat câte un subiect cu o durată de câte șapte minute fiecare, în care s-au referit la protestul din 24 iunie. În ambele materiale jurnalistice :

- **opiniile au fost amestecate cu faptele**, iar opiniile au precedat de regulă faptele, printr-un procedeu al **tehnicii informației prioritare** („*Protestul de duminică organizat de PPDA împreună cu PAS și PLDM este rezultatul unui scenariu politic pus la cale de echipele lui Vlad Plahotniuc și Andrei Năstase. Acesta este punctul de vedere al politologului Bogdan Țirdea. El consideră că isteria legată de nevalidarea mandatului are scopul doar de a consolida alegătorii pe dreapta în pragul alegerilor parlamentare*” ; „*după ce patronii politici din Occident împreună cu PD au asigurat victoria lui Năstase în alegeri, a fost declanșată a doua etapă a scenariului, spune analistul politic Bogdan Țârdea*”);
- s-a utilizat **tehnica generalizării** („*De fapt, subiectul furtului miliardului este unul foarte dureros pentru societatea noastră, și de aceea este utilizat la absolut toate mitingurile organizate de Andrei Năstase; oficialii europeni au apreciat ajutorul și sprijinul pe care Vladimir Plahotniuc l-a oferit lui Andrei Năstase în cel de-al doilea tur de scrutin – vorbește un singur deputat european din România*);
- s-a atestat **lipsa dreptului la replică pentru cei vizați**;
- s-a utilizat **tehnica trunchierii**, unele cuvinte, expresii sau imagini video fiind scoase din context („*În fața oamenilor răsunau discursuri rusofobe, erau lansate lozinci unioniste și critici în adresa președintelui țării*”);
- s-a utilizat **tehnica sugestiei**, bazată pe **interpretarea părtinitoare a faptelor** („*Mai departe când manifestații s-au mai înviorat, au început să apară lozinci unioniste. Astfel, fostul deputat Oazu Nantoi a chemat poporul la unire – Oazu Nantoi: „Unire!”; Mai târziu lozinca unionista a fost pronunțată și de un copil: „Unire!”; Și nimeni dintre organizatori nu a încercat să stopeze desfășurarea mitingului pe fagașul unionist. Dimpotrivă, organizatorii nici nu au observat acest lucru, continuând să-i cheme pe reprezentanții populației ruse să fie toleranți și să se alăture mișcării protestatari. Ca și cum din întâmplare unionistul convins s-a îmbrăcat în cămașa națională cu elemente românești și nu moldovenești*”).

Postul de televiziune **Jurnal TV** a dedicat 40 de minute din 50 ale Jurnalului de la ora 19.00 din 25 iunie (nouă știri din 17) protestelor din 24 iunie. Postul s-a referit pe larg la diferite aspecte, inclusiv: revendicările oamenilor, discursurile participanților, protestul din timpul nopții, protestul moldovenilor din diaspora, mobilizarea polițiștilor, sau cifrele vehiculate în spațiul public cu referire la numărul participanților la protest. Toate materialele au prezentat protestele în lumină pozitivă, iar organizatorii au beneficiat de spații mari de emisie în buletinul de știri. Postul a utilizat:

- **amestecul faptelor cu opiniile și etichetarea** („sursele media afiliate oligarhului Plahotniuc au manipulat cu cifre eronate, a scris Andrei Năstase pe facebook”);
- **sugestia** („transportul public a fost sistat intenționat”);
- **generalizarea** („oameni din întreaga republică și-au revendicat drepturile”).

La rândul său, portalul **Deschide.md** a publicat trei știri cu referire la protestul din 24 iunie: prima știre intitulată „(VIDEO) Năstase se declară „zai*it”: Ieșiți la protest... și eu m-am zai*it”, a doua știre „(FOTO) UPDATE // Protestarii se îndreaptă în marș spre sediul Parlamentului” și a treia știre „Rezoluție adoptată în PMAN: Protestele vor continua până când alegerile vor fi validate”. Portalul a admis cuvinte licențioase în unul din titlurile celor trei materiale publicate, expresiile fiind citate dintr-un discurs video al lui Andrei Năstase („Năstase se declară „zai*it”: Ieșiți la protest... și eu m-am zai*it”), reporterul afirmând că „Năstase a avut o reacție mai puțin obișnuită unui politician”. Alte două materiale au relatat relativ echilibrat desfășurarea protestului, referindu-se inclusiv la Rezoluția adoptată în PMAN.

CONCLUZII

Campania electorală pentru alegerile locale noi a acutizat utilizarea încălcărilor deontologice și tehnicilor de manipulare la care au apelat cele 12 instituții media monitorizate. Astfel, concluzia generală este că toate instituțiile monitorizate au admis atât încălcarea principiilor Codului Deontologic al Jurnalistului, cât și utilizarea anumitor tehnici de manipulare informațională. Principala problemă cu care se confruntă toate instituțiile este amestecul faptelor cu opiniile – o abatere comisă de fiecare dintre acestea cel puțin o dată în știrile proprii. Generalizarea și lipsa dreptului la replică au fost o altă încălcare frecventă observată în această perioadă la instituțiile monitorizate.

În general, mass-media din Republica Moldova continuă să reflecte subiectele de interes public în baza preferințelor politice. Posturile de televiziune **Publika.md**, **Prime TV** și **Canal 2** – care au difuzat în mare parte același conținut de știri – au favorizat Partidul Democrat din Republica Moldova (PDM) și pe diverși reprezentanți ai acestuia. Un alt grup de instituții media – **Accent TV**, **NTV Moldova** și mai mult sau mai puțin **Sputnik.md** – l-au favorizat în știrile lor pe Igor Dodon, Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) și pe reprezentanții acestuia.

Publika.md, **Prime TV** și **Canal 2**, **Canal 3** au deraiat adesea de la normele eticii profesionale, apelând la tehnici de manipulare precum etichetarea, trunchierea opiniilor și declarațiilor, lipsa dreptului la replică sau tehnica salvatorului național (Mesia).

Televiziunile **Accent TV** și **NTV Moldova** au reflectat subiectele monitorizate într-un mod unilateral și tendențios, favorizând direct Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM). În multe cazuri, aceste instituții media au dezinformat publicul prin falsuri, au făcut trimitere la surse imposibil de verificat și au făcut abuz de tehnica dușmanului intern și extern.

Jurnal TV a politizat pe alocuri subiectele, favorizând un partid (PPDA) și anumiți politicieni (Andrei Năstase, Maia Sandu) și defavorizând alte partide. Mai multe subiecte au fost reflectate dintr-o perspectivă defavorabilă pentru PDM și reprezentanții acestui partid, fiind accentuate informațiile care îi pun în lumină negativă. **Jurnal TV** a admis în știrile sale amestecul faptelor și opiniilor, generalizări și lipsa dreptului la replică.

În cazul postului public de televiziune **Moldova 1** s-a observat că această instituție media, în unele știri, și-a construit scenariile și modul de prezentare a știrilor după tiparul celor de la **Prime TV**, **Canal 2** și **Canal 3**. În majoritatea cazurilor, totuși, televiziunea publică a prezentat informația într-un mod neutru și echidistant. Principala încălcare sesizată a fost amestecul faptelor cu opiniile.

Deschide.md a utilizat adesea ironia pentru a prezenta informația și s-a folosit de tehnica informației prioritare, iar **Sputnik.md** a aplicat frecvent etichete și a recurs, ca și **Accent TV** și **NTV Moldova**, la tehnica dușmanului intern. **Noi.md** nu a asigurat dreptul la replică în câteva cazuri și a făcut uz de tehnica informației prioritare.

Astfel, în termeni de norme profesionale și etice, *derapajele cele mai frecvent identificate* la instituțiile monitorizate au fost:

- A. Amestecul faptelor și opiniilor;

- B. Trimiterea la surse imposibil de verificat;
- C. Lipsa dreptului la replică pentru cei vizați;
- D. Generalizări și trunchieri ale declarațiilor.

Totodată, tehnicile de manipulare folosite de jurnaliști în perioada de monitorizare s-au amplificat. Printre cele mai frecvente putem menționa: tehnica informației prioritare, tehnica dușmanului intern și/sau extern, tehnica salvatorului național (Mesia) și tehnica sugestiei. Instituțiile media care au făcut cel mai des apel la acestea au fost: **Accent TV, NTV Moldova, Prime TV și Deschide.md.**

RECOMANDĂRI

Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA), în baza art. 4 din Codul Audiovizualului, ar trebui să se autosesizeze și să inițieze monitorizarea posturilor TV despre al căror conținut primește semnale că difuzează informații manipulative, pentru a constata abaterile de la legislație și pentru a aplica sancțiunile de rigoare.

Editorii posturilor TV sunt îndemnați să supravegheze conținutul editorial pentru ca acesta să corespundă misiunii presei de a informa publicul și a relata corect realitatea, și nu dorinței cercurilor politice de a-și promova interesele și de a regla conturile cu adversarii.

Reporterii sunt îndemnați să relateze de pe teren toate faptele relevante, în mod complet, echidistant și cu verificarea informațiilor, nu selectiv și unilateral.

Consumatorilor de presă li se recomandă să se informeze din mai multe surse media, pentru a evita riscul de a primi o informație eronată și manipulative.